

УДК 17.022.1:37.091.3

Олексенко Р.І., д. ф. н., проф.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Воронкова В.Г. д. ф. н., проф.

Інженерний інститут, Запорізький національний університет.

ОСВІТА ЯК ФЛАГМАН ПРОГРЕСУ ЛЮДСТВА ТА ОСНОВА КОНКУРЕТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Актуальність теми дослідження освіти як флагмана прогресу людства та основи конкурентоспроможності закладів вищої освіти з метою переосмислення іміджу сучасного викладача в умовах зростаючих вимог та підвищення конкурентоспроможності серед закладів вищої освіти в тому, що зроблена спроба, крізь призму стану вищої освіти в Україні, окреслити чинники та можливості формування позитивного іміджу сучасного викладача як основи конкурентоспроможності закладів вищої освіти. Метою статті є: переосмислення іміджу сучасного викладача в умовах зростання вимог та підвищення конкурентоспроможності серед закладів вищої освіти. Цілями дослідження є узагальнення даних досліджуваної проблеми та розробка моделі розвитку теоретичних аспектів формування позитивного іміджу викладача у контексті зростання статусу закладів вищої освіти, та аналіз взаємозалежності іміджу викладача та його професійної компетентності, практичних умінь і навичок, необхідних для того, щоб пов'язувати теорію з практикою. Результатом дослідження є теоретичне осмислення іміджу сучасного викладача у контексті формування конкурентоспроможності вищого навчального закладу. Результатом аналізу є постійне, системне вдосконалення власних фахових компетенцій. І лише за цієї умови викладач зможе заслуговувати на авторитет і повагу серед студентів і колег. Відзначено, що сучасний стан вищої освіти диктує необхідність пошуку нових шляхів вирішення проблем підвищення ефективності не лише навчання, підготовки фахівця, затребуваного на ринку праці, але і ефективності діяльності закладу вищої освіти в умовах автономії.

Висновок. Позитивний імідж викладача, та загалом закладу вищої освіти, дасть змогу підвищити авторитет професій та спеціальностей вищої школи. І саме філософія має взяти на себе відповідальність за формування вчителя майбутнього, адже з прадавніх часів філософія була, є і буде поводарем по осягненню мудрості. Імідж сучасного викладача значною мірою залежить від його професійної компетентності практичних навичок та вміння прививати студентам здатність вивчати теорію в тісному взаємозв'язку з практикою. Адже знання стають ефективними

лише у прикладному аспекті, зокрема при застосуванні принципу «теорія-практика-теорія-практика».

Ключові слова: імідж, навчання, освіта, викладач, освітні послуги, флагман прогресу людства

Постановка проблеми. Сучасний стан вищої освіти диктує необхідність пошуку нових шляхів вирішення проблем підвищення ефективності не лише навчання, підготовки фахівця на ринку праці, але й ефективності закладу вищої освіти з точки зору самостійності. У цьому випадку важливу роль відіграє роль викладача. Проте лише професійні навички не забезпечують успішного заняття професійною діяльністю. Левова частка у виборі учнями закладу вищої освіти - імідж університету - рейтинг закладу вищої освіти. Важливою частиною іміджу університету є імідж викладачів, які власним авторитетом та науковим статусом формують імідж університету.

Аналіз літературних джерел і публікацій. Хоча багато вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних займалися проблемами формування іміджу сучасного викладача та закладу вищої освіти, проте існує ряд невирішених питань, які потребують термінового розгляду. Хотіли б відзначити вітчизняних вчених, які займаються цими питаннями, а саме: В. Андрущенко, І. Аносов, Н. Борецька, О. Апілат, В. Воронкова, О.Кивлюк, Р. Олександренко, П. Сайк, О. Ситник, О. Смілянець, та інші.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – концептуалізувати освіту як флагман прогресу людства та основу конкурентоспроможності закладів вищої освіти з метою переосмислення іміджу сучасного викладача в умовах зростаючих вимог та підвищення конкурентоспроможності серед закладів вищої освіти.

Завданнями є:

- узагальнити дані досліджуваної проблеми та вдосконалити аспекти, спрямовані на формулювання гіпотези;
- обґрунтувати методи і принципи, орієнтовані на дослідження;
- уточнити концептуально-категоріальний апарат дослідження;
- розробити модель теоретичних аспектів формування позитивного іміджу сучасного викладача у контексті зростання статусу закладів вищої освіти;
- проаналізувати взаємозалежності іміджу викладача та його професійної компетентності, практичних навичок та вмінь, необхідних для того, щоб пов'язувати теорію з практикою з метою підняття іміджу освіти як флагману людства.

Виклад основного матеріалу досліджень. У сучасному світі людина будь-якої професії та сфери діяльності потребує достатньо високого рівня освіти, культури та свідомості, особливо це стосується тих, хто обрав педагогічну сферу для своєї професійної самореалізації [6, с. 80-83].

Все більше і більше викладачеві потрібно шукати можливості та вирішувати сучасні виклики у підготовці сучасного фахівця, який формується вищою школою. У своєму виступі перед першокурсниками вчителів В. Андрущенко наголошував: «Ви вступили до педагогічного університету, а отже обрали професію найкращу у державі. А якщо обрана професія співпадає з покликанням, тоді людина стає високою, поважною, вічною. Скільки б років нам не відвела доля, ми завжди будемо пам'ятати свого вчителя. Ми знаємо: який вчитель, такий і учень, який учень, така й держава, яка держава, така й нація, таке і суспільство...» [7]. Слід додати у цьому контексті, що надзвичайно важливу роль відіграє образ вчителя.

Завдяки закону «Про вищу освіту» у 2014 році, є великі передумови для підвищення рейтингу та іміджу закладу вищої освіти в Україні. Цього можна досягти завдяки розвитку дослідницьких центрів в українських університетах. Так, згідно із законом, університетам дозволяється створювати мережі регіональних науково-дослідних університетів. Створення регіональних дослідницьких центрів в університетах може бути досягнуто насамперед шляхом формування відповідної матеріально-фінансової бази, а також розвитку наукових досліджень міждисциплінарного характеру [9]. Образ сучасного викладача є важливим суб'єктивним чинником, який визначає ефективність усієї навчальної роботи університету.

Таким чином, він проявляється у повсякденній взаємодії, співпраці, спілкуванні викладача зі студентами та в організації різних видів їх аудиторної діяльності, а також у стилі взаємовідносин між викладачем та викладацьким складом. Зважаючи на те, що імідж - це ідея, яку людина створює про себе і слугує зовнішньою рефлексією цієї людини, як показник її ділових та людських якостей, проблема вивчення іміджу сучасного викладача закладу вищої освіти стає все більш важливою, особливо у сучасних умовах. У різні часи школою було покладено завдання прищеплювати молоді практичну, релігійну чи патріотичну мудрість, але Прсвітництво з його апофеозом знань розширило сферу шкільних функцій [18]. Із настанням модерної доби освіта набула такої важтвості, якої світ ще не бачив. Школа розрослася горизонтально і вертикально, аж поки не посіла місце поряд із державою, церквою, сім'єю та власністю як один з найпотужніших інститутів суспільства.

Сьогодні освіта є обов'язковою у більшості країн, її визначили невід'ємним правом 170 країн-членів ООН, у 1966 році підписали Пакт про економічні, соціальні і культурні права. Країни з краще освіченим населенням багатіють, а інвестиції в освіту справді сприяють збагаченню країн. Якщо поглянемо на духовний край діапазону, то освіта приносить дари, що виходять далеко за межі практичного ноу-хау та економічного зростання. Краща освіта робить країну більш демократичною і мирною, веде до соціальної гармонії, приводить до багатьох змін. Освічені люди справді більш просвічені, а розвиток освіти є флагманом прогресу людства.

У даний час факт, що імідж викладача здатний суттєво вплинути на ставлення студентів до предмета вивчення, кафедри та установи у цілому, не може бути поставлений під сумнів. У сучасних демократичних умовах, коли студент має право самостійно обирати «вчителя», образ вчителя набуває особливого значення. Розраховувати лише на те, що посада викладача університету повністю визначатиме його вплив на студентів, сьогодні є не обов'язковим. Здатність створювати власний образ, заснований на принципах студентоцентризму, знаходиться цілком у руках викладача.

Про образ вчителя та його креативну роль у розвитку мотивації учнів останнім часом все частіше говориться. Набирають чинності нові виклики та загрози, що наближають час та суспільство до образу «вчителя-наставника», людини, яка формує майбутнє суспільства. Студенту потрібні наставник та авторитет [11]. Чим успішніший учень, тим він вимогливіший до свого наставника, тому можна стверджувати, що образ сучасного викладача відіграє головну роль у виборі закладу, в якому він планує навчатися, щоб оволодіти всією сукупністю знань та інформації.

Номо sapiens як «людина розумна» - вид, який використовує інформацію, щоб протистояти гнилі ентропії та тягарам еволюції, - відмічає Стівен Пінкер у роботі «Просвітництво сьогодні» «Наднава знань постійно переформатовує значення слів «бути людиною» [18, с.242]. Наше розуміння того, хто ми такі, звідки з'явилися, як улаштований світ і що в житті є важливим, залежить від долученості до величезного сховища знань, яке вес час розширюється. Усвідмлене сприйняття власної країни та її історії, розмаїтості звичаїв у всьому світі та в різні часові епохи, поразок і тріумфів цивілізацій минулого – таке розуміння підносить нас до вищого рівня свідомості. У суспільстві, яке зумовлене певними історичними обставинами на трансформаційному рівні розвитку, освітні системи відіграють роль головного творця ключових соціально-ідеологічних, ціннісних орієнтацій, за якими згодом таке суспільство буде розвиватися [3, ст. 402]. Ось чому для нас надзвичайно важливо сформувати таку модель розвитку позитивного іміджу сучасного викладача, яка б максимально сприяла зростанню статусу закладів вищої освіти.

Хотілося б згадати видатних українських педагогів, чиї праці увійшли до історії становлення національної педагогіки: В. Сухомлинського, К. Ушинського, А. Макаренка, М. Пирогова, чиї роботи включають ідею філософії кордоцентризму. Як відмічав В. Сухомлинський у своїй відомій книзі «Серце віддаю дітям», за яку йому присуджена Державна премія Української РСР в галузі науки і техніки у 1974 році: «це прототип сучасного педагога, який сам буде втіленням професіоналізму, добра, порядності, справедливості і такої ж якості навчатиме своїх учнів». В. О. Сухомлинський буквально писав кров'ю свого серця: «Я не можу жити без дітей. Двадцять років я прокидаюсь о другій, третій годині ночі й працюю, працюю, працюю до ранку. З нетерпінням очікую на ранок, коли задзвенить дитяче щебетання. Я ніколи не залишу дітей, тому що без

них я просто не можу жити». З цієї цитати ми уявляємо, що перед нами постає видатний педагог у формі пастора, який любить своїх парафіян, живе своїм життям і живе для становлення майбутнього суспільства. Тридцять три роки безвиїзної роботи в сільській школі були для В.О.Сухомлинського ні з чим не порівняним щастям. Він присвятив своє життя дітям і після тривалих роздумів назвав свою працю "Серце віддаю дітям", вважаючи, що мав на це право

На нашу думку, однією з найважливіших рис, яку повинен мати сучасний педагог, - це любов до дітей, любов до своєї праці. Ці «святі» риси формуватимуть образ сучасного вчителя і, як результат, образ закладу вищої освіти. У свою чергу видатний педагог К. Д. Ушинський примічає: «Тільки особистість формує особистість». Це означає, що Вчитель повинен бути освіченим, знати свою справу. К. Д. Ушинський бажав бачити вчителів добре підготовленими до педагогічної діяльності. Великого значення К. Д. Ушинський надавав педагогічному такту, без якого жоден учитель «ніколи не стане хорошим вчителем-практиком», вчитель повинен любити свою професію, з почуттям відповідальності ставитися до «високого звання вчителя», до педагогічної справи, від якої багато в чому залежить майбутнє народу. На наш погляд, лише філософські підходи до становлення сучасного (мудрого) викладача дадуть бажаний результат у контексті формування його та закладу вищої освіти.

Формування іміджу сучасного викладача вищої школи завжди ґрунтувалося на результатах викладацької, організаційної, творчої та науково-методичної роботи. Сучасні заклади вищої освіти будуть змушені пройти наукову акредитацію, що вирішить питання державного фінансування. Одним із показників є такий показник: наукова діяльність викладача, команди науковців, наукове видання та наукової установи – h-індекс, або індекс Гірша (Гірш).

Однак це не повинно обмежуватися всіма видами біометричних показників, оскільки серед українських викладачів є досить значна кількість викладачів, які іноді не можуть досягти належного рівня цих показників навіть через складну фінансову ситуацію або проблеми технічного плану. У той же час вони мають певний авторитет серед студентів та колег за рахунок таланту вести лекції, розробляти певні методи наукового дослідження тощо. І чому такий позитивний імідж сучасного викладача не може слугувати конкурентоспроможною установою вищої освіти? Щодо економічної складової, яка впливає на діяльність сучасного вчителя, можна стверджувати, що справедлива заробітна плата призведе до конкурсу навчальних закладів на талановитих вчителів, відданих справі творців.

На нашу думку, кожен сучасний викладач повинен мати якості харизматичного лідера. Він повинен, бути, по-перше, професіоналом своєї справи. Тут ми хочемо зазначити, що робота для сучасного вчителя повинна набувати якостей насамперед хобі, коли вчитель не працює, а

відпочиває. Дозвольте йому самостійно визначити сферу своєї наукової та викладацької діяльності. По-друге, сучасні педагоги мають такі якості, як гуманність, демократичність по відношенню до учнів та колег, самокритика, креативність та мобільність. Ці якості безперечно впливають на імідж сучасного вчителя. Ні для кого не секрет, що сучасний педагог знає значних перетворень, викликаних сьогоднішнім часом. І коли він пройде цей шлях змін, таким буде результат його становлення в сучасних умовах глобалізованого світу. Одним із найактуальніших завдань закладів вищої освіти є підготовка кадрів, здатних забезпечити трансформацію та розвиток усієї соціальної діяльності людини [12]. Необхідно формувати нове креативне мислення студентів-фахівців в умовах мінливості соціокультурного простору. З огляду на це слід також розрізняти проміжні завдання: а) розкриття досвіду практичної роботи сучасного університету та досягнень науки для кожного фахівця; б) обґрунтування необхідності постійного вдосконалення методів навчання учнів у реальних умовах навчального процесу; с) активізація засобів підвищення ефективності підготовки фахівців за рахунок активізації та вдосконалення їх навчальної, громадсько-практичної діяльності, продуктивної праці.

Усі ці конкретні завдання, науково-методичні та навчальні вказівки, механізми встановлення взаємозв'язку між навчальним процесом та реальним життям можуть бути виконані лише за умови наявності висококваліфікованих, компетентних, сучасних науково-педагогічних кадрів, здатних поєднати у навчальному процесі предметно-професійні компетенції з інноваційною гуманістичною сутністю педагогічного процесу. Все це свідчить про те, що, як свідчить Річард Флорида у роботі «Номос креативус. Як новий клас завойовує світ», що саме креативний, освічений клас завойовує світ і відзначає його визначальну роль у подальшому розвитку суспільного життя, так як саме він дає змогу по-новому поглянути на повсякденну дійсність, так як саме від нього буде залежати зростання креативного складника в різних сферах діяльності [17]. Враховуючи, що використання досвіду партнерів із розвинених західних країн може бути корисним для розвитку національної освіти, важливим є, на наш погляд, залучення іноземних фахівців для викладання певних дисциплін, а також регулярне навчання вітчизняних викладачів у провідних європейських університетах. «Одним із важливих шляхів покращення якості освіти є залучення іноземних викладачів та науковців з кращих університетів, де є розвинена школа цих дисциплін та адаптація їх навчальних програм. Крім того, необхідно розширити практику перепідготовки викладачів університетів у відповідних університетах зарубіжних країн» [2].

Такі заходи мають високий рівень ефективності підготовки та перепідготовки науково-педагогічних кадрів до системи національної освіти, якість якої залежить від рівня свідомості та культури населення, світогляду та ціннісних орієнтацій та професійних компетенцій. Важливим аспектом проблеми підготовки та перепідготовки науково-педагогічних кадрів для

освітньої системи України є постійна орієнтація на мінливе середовище, що вимагає високого рівня науково-теоретичного та професійно-фахового редагування, підвищення педагогічної кваліфікації. «Розвиток ринку праці, а також динаміка змін на ньому вимагає від навчальних закладів підготовки та перепідготовки фахівців сучасними знаннями та вміннями, які вільно володіють теоретичними базами знань, відомими в усіх аспектах практичного застосування інноваційних технологій, мають навички оновлення та вдосконалення знань протягом життя» [10, р. 265].

Отже, під час підготовки та перепідготовки науково-педагогічних кадрів для системи сучасної освіти ми запропонували декілька ключових засобів розвитку та принципів формування позитивного іміджу вчителя, одним з яких є постійне вдосконалення його теоретичного та практичного досвіду і навчання протягом усього життя. У той же час існує необхідність побудови розгалуженої системи навчання протягом усього життя [17].

«Кадрову підтримку інноваційної економіки важко уявити без нової наукової еліти, лідерів в освіті, без створення умов для навчання протягом усього життя. Сьогодні у всьому світі акцент робиться на креативній освіті. У більшості високотехнологічних країн світу одночасно навчається близько 50% дорослих. Тому одним із головних ресурсів інноваційного розвитку має бути створення сучасного механізму функціонування системи професійного розвитку та загалом задоволення освітніх потреб людини протягом усього її життя» [8]. На нашу думку, підвищення власної професійної та особистісно-моральної компетентності за рахунок використання можливостей та структур упродовж життя є одним із найефективніших засобів формування та модернізації світогляду та ціннісних орієнтацій українських вчителів, які у свою чергу сприятимуть покращенню іміджу сучасного навчального закладу [5, ст. 59-67].

Проблема формування іміджу викладача та університету потребує більш ретельного вивчення. Особливо це пов'язано з тим, що образ сучасного педагога багато в чому залежить від його професійної компетентності, практичних навичок та здатності прищеплювати студентам здатність вивчати теорію у тісному взаємозв'язку з практикою. «Знання є основною продуктивною силою, яка є найважливішою у конкурентній боротьбі» [16, с.354].

Висновки. Таким чином, порушені у статті питання є надзвичайно важливими для успішного надання освітніх послуг закладами вищої освіти. Водночас, як результат, імідж вчителя зміцнить конкурентні переваги закладу вищої освіти. Позитивний імідж викладача, і загалом, закладу вищої освіти, підвищить авторитет професій та спеціальностей вищої школи. На нашу думку, саме філософія повинна брати на себе відповідальність за формування майбутнього вчителя, оскільки філософія з давніх часів була, є і буде причиною осягнення мудрості.

Слід також зробити висновок, що сучасний стан вищої освіти вимагає не лише розробки нових напрямків для збільшення рівня ефективності навчання та належної підготовки фахівців. Особливе значення має си-

стематичне вдосконалення власних професійних компетенцій. Адже лише за цієї умови сучасний педагог зможе розраховувати на авторитет та повагу серед учнів та колег. У цьому випадку - це не головна гарантія зростання іміджу сучасного педагога.

Імідж сучасного педагога багато в чому залежить від його професійної компетентності та практичних навичок та вміння вивчати теорію у тісному взаємозв'язку з практикою. Філософське знання допомагає стати ефективним у теоретичному і прикладному аспектах, зокрема, при застосуванні принципу «теорія-практика-теорія-практика».

Слід активізувати співпрацю з мистецтвом і літературою, філософією історії, філософією права, філософією природи, філософією релігії, тому до філософії слід відноситися як до науки і Просвітництва. Відповідно до цього кожен викладач має поставити Кантівські питання і їх вирішити для себе:

1. Що я можу знати?
2. Що я мушу робити?
3. На що я можу сподіватися?
4. Що таке людина?

Знання спрямоване передусім на ідею добра, завдяки якому воно стає корисним і необхідним.

Список використаних джерел

1. Аносов І.П. Педагогічна антропологія: навч. посібник. К.: Твім ін-тер, 2005. 264 с.
2. Борецька Н.П. Конкурентні переваги і виклики ринкової економіки у контексті розвитку вищої освіти // Методологія досліджень та сучасні соціальні, економічні і психологічні проблеми розвитку суспільства: зб. наук. праць Донецького інституту ринку та соціальної політики. Серія: «Економіка і менеджмент». Донецьк: ДІР СП, 2010. С. 11–17.
3. Вища освіта та Європейський освітній простір / В. Крижко, М. Елькін, О. Старокожко, К. Тільчарова, О. Грицайова. Бердянськ, Видавець Ткачук О.В., 2015. 448 с.
4. Землянський А.М. Рецепція феноменологічних ідей у сучасній історичній антропології // *Versus*. № 1 (7). 2016. С. 26–30.
5. Олексенко Р. Підготовка і перепідготовка кадрів у системі економічної освіти // *Вища освіта України*. 2013. № 2. С. 59-67.
6. Олексенко Р. Економічна освіта і виховання як засоби розвитку світоглядних засад сучасного підприємництва // *Вища освіта України*. 2013. № 4. С. 80–83.
7. Посвята у першокурсники-2017: Прес-служба Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.npu.edu.ua/ua/podii/9-ss/4310-posviata-u-pershokursnyky-2017>.

8. Саух П.Ю. Якість освіти як індикатор рівня життя інформаційного суспільства // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2006. № 29. С. 3–7.

9. Ситник О.М. Перспективи розвитку дослідницьких центрів в українських університетах у контексті Закону «Про вищу освіту» 2014 року// Українознавчий альманах. Вип. 16. Київ, Мелітополь, 2014. С. 188–192.

10. Смілянець О.Г. Інноваційні педагогічні технології в післядипломній освіті фахівців з економічної кібернетики // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2010. Вип. 25. С. 265–272.

11. Webster's 1828 Dictionary URL: <https://web.archive.org/web/20070516015749/http://www.cbtministries.org/resources/webster1828.htm>

12. Воронкова, В.Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего. Антропологічні виміри філософських досліджень. Дніпропетровськ. 2013. № 3. С. 79–80.

13. Воронкова В.Г. Гуманізація освіти, науки, політики, влади, суспільства // Ін-т вищої освіти АПН України, Нац пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2008. №1-2(7). С. 204–220.

14. Фюрст. Марія, Тринкс Юрген. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544с.

15. Флорида Річард. Homo creatives. Як новий клас завойовує світ / пер. з англ. Максим Яковлев.- К.: Наш формат, 2018. 432 с.

16. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ: Наш формат, 2019. 560 с.

17. Oleksenko R.I., Sytnyk O.M., Denisov I.G. Імідж викладача як основа підвищення конкурентоспроможності ВНЗ: парадигма сучасного освітнього процесу. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. №. 72. С. 164–172.

Oleksenko R., Voronkova V. Education as a leader of human progress and the basis of competitiveness of higher education institutions

Summary. The article deals with the rethinking of the image of the modern teacher in the conditions of increasing requirements and increasing the competitiveness among higher education institutions. The objectives of the study are to summarize the data of the problem under study and to develop a model of development of theoretical aspects of the formation of a positive image of the teacher in the context of increasing the status of higher education institutions, and to analyze the interdependence of the image of the teacher and his professional competence, practical skills necessary to link theory with practice.

Key words: image, training, education, teacher, educational services,

flagship of human progress